

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA VIETII SOCIAL-POLITICE DIN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA ÎN ANII 1922—1928

Dr. DUMITRU ANGELESCU

Prin eforturile enorme depuse de masele muncitoare, pînă în anul 1924, principalele răni ale primului război mondial au fost în general reparate. Apoi, ca urmare a dezvoltării capitaliste, pe plan mondial au sporit schimburile de mărfuri, s-a consolidat sistemul monetar și de credit și s-au creat condiții favorabile înființării unor uriașe monopoluri : „I. G. Farbenindustrie“, și „Vereignite Stahlwerke“ în Germania, „Imperial Chemical“ în Anglia, „Kreger“ în Suedia, „Mitsui Kojan“, „Mitsui Busan“ în Japonia, „J. Morgan“, „J. Rokefele“, „Dupont“, „William B. Allison“ în S.U.A. și altele. Exploatînd cu ferocitate, mai întii clasa muncitoare din propriile țări, acești giganți au jucat, în continuare, un rol important în viața politică internațională dintre cele două războaie mondiale¹. Ieșind din granițele naționale, folosind pentru imixtiune corupția, șantajul și forța, marile monopoluri și-au creat întinse zone de influență și au reușit să pună stăpînire pe numeroase piețe de aprovizionare și desfacere, pe guverne și pe țări întregi. Cîteva dintre ele : „Standard Oil“, „J. Rokefeler“, „Royal Dutch Schell“, „European Olfieds Lts“ și altele și-au întins stăpînirea și în industria petroliferă a județului Dîmbovița².

Analizînd perioada anilor 1922—1928 prin prisma marilor investiții și a volumului producției mondiale, se poate accepta teza că economia capitalistă a înregistrat, în această perioadă, o sensibilă dezvoltare ; viața politică însă a continuat să fie frămîntată. Afirmatia că între anii avîntului revoluționar și criza economică ar fi existat în lumea capitalistă „o stabilizare“ trebuie raportată, în primul rînd, la viața economică și mai puțin la cea politică. Perspectiva de a-și pierde prioritatea politică și pozițiile cheie în viața economică, ca urmare a creșterii rolului clasei muncitoare și al maselor populare, a împins virfurile cele mai înalte ale bur-

¹ Vezi N. N. Iakovlev, *Istoria contemporană a S.U.A.*, Ed. politică, București, 1963, p. 67—68. Goro Hani, *Istoria poporului japonez*, Ed. politică, București, p. 110—124, 131—162. Alexandru Vianu, *Istoria S.U.A.*, Ed. politică, București, 1973, p. 210—211, 230, 321. William Manchester, *Armele lui Krupp*, Ed. politică, București, 1973, p. 436—446, 484—499. În aceste lucrări sînt prezentate cîteva aspecte privitoare la modul cum s-au dezvoltat și la rolul jucat de acești giganți economici în viața politică internațională interbelică.

² Vezi Gh. M. Dobrovici, *Istoria dezvoltării economice și financiare a României*, București, 1934, p. 244—248. Vezi și Gh. Ravaș, *Din istoria petrolului românesc*, E.S.P.L.P., București, 1967, p. 191—204.

gheziei și moșierimii, dintr-o serie de țări, la măsuri ultra reacționare antimuncitorești și antipopulare, pe plan intern și la succesive concesii economice și politice pe plan extern.

Deși popoarele lumii au luptat pentru a-și apăra libertățile democrat-cetățenești, făcând în acest sens mari sacrificii³, între cele două războaie mondiale, dictaturile și fascismul s-au întins ca o plagă cancerigenă, copleșind rînd pe rînd : Ungaria, Italia, Bulgaria, Portugalia, Polonia, Jugoslavia, Germania, Austria, Grecia, Spania și au împins omenirea într-o nouă conflagrație planetară, la mai puțin de un sfert de veac de la prima. „Analiza evenimentelor din perioada 1920—1940 — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român — demonstrează că în Europa fascismul a putut triumfa, într-un mare număr de state, atît datorită unor cauze economice-sociale, cît și lipsei de unitate a clasei muncitoare, a comuniștilor și socialiștilor, a celorlalte forțe democratice antifasciste“⁴.

Perioada de dezvoltare generală a capitalismului a avut și pentru țara noastră, aproximativ, aceleași caracteristici fundamentale. Producția industrială s-a mărit cu circa 54% în comparație cu primii ani de după război⁵, iar ca urmare a dezvoltării și apariției unor noi ramuri ale economiei naționale numărul proletariatului industrial a crescut.

Între 1922 și 1928, România a fost guvernată nemijlocit de național-liberali cu excepția anilor 1926—1927, cînd țara a avut în frunte guvernele conduse de generalul Alexandru Averescu și Barbu Stirbey, dirijate însă tot de liberali și guvernînd după programul acestora⁶. Ca apartenență de clasă, guvernarea liberală a fost exponenta marii burghezii bancar-industriale, pe care a slujit-o cu loialitate. Printre alte măsuri social-politice importante, sub această guvernare s-a adoptat și prima constituție de după înfăptuirea unității naționale, care consfințind dominația de clasă a burgheziei și moșierimii, oglindea, într-o anumită măsură și unele dintre cuceririle democratice ale maselor populare în perioada avîntului revoluționar : votul universal, egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, libertatea organizării și întrunirilor, a presei, a cuvîntului etc.⁷. O analiză atentă a Constituției din 1923 demonstrează însă că toate aceste

³ Vezi aspecte ale acestei lupte ; Gh. Zaharia, *Spre cel de al doilea război mondial*, în „Marea conflagrație a secolului XX“, Ed. politică, București, 1973, p. 210—230.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România*, Ed. politică, București, 1976, p. 20—21.

⁵ „Statistica minieră a României pe anul 1933“, p. 12.

⁶ Vezi C. C. Zotta, N. Tulceanu, *Partidele politice din România, istoricul lor și programul lor*, Tipografia Revistei Geniului, București, 1934, p. 89—98. Vezi și Al. Gh. Savu, *Sistemul partidelor politice din România 1919—1940*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 53—57, 77—81, 99—102.

⁷ Noua Constituție a fost adoptată de Adunarea Deputaților și de Senat la 26—27 martie 1923, promulgată printr-un Decret regal la 28 martie și publicată în „Monitorul Oficial“ la data de 29 martie același an. Ea enunța, dar nu garanta principalele drepturi și libertăți fundamentale cetățenești, ceea ce a dus în toți anii existenței sale la interpretări largi și contradictorii.

prevederi corespundeau în primul rând intereselor politice ale burgheziei și mai puțin maselor care erau împiedicate să uzeze de ele ⁸.

Fiind direct interesată, sub deviza PRIN NOI ÎNSINE, guvernarea liberală a promovat o politică de dezvoltare a capitalului bancar-industrial român, unde deținea o bună parte a acțiunilor. Guvernele din anii „stabilizării relative a capitalismului” au încurajat și au sprijinit marea burghezie, grupată în Partidul Liberal, să exploateze bogățiile țării și să-și consolideze pozițiile cheie în economia națională. Această politică, concretizată printre altele și prin adoptarea „Legii minelor” din 4 iulie 1924 și a noilor tarife vamale protecționiste din iulie 1924 și aprilie 1927, a declanșat opoziția vehementă a cercurilor capitaliste occidentale care aveau și ele mari investiții sau controlau aproape în exclusivitate producția dintr-o serie de ramuri ale industriei românești. În fața acestei opoziții, fără a renunța la deviza PRIN NOI ÎNSINE, guvernarea liberală a trebuit să facă numeroase concesii capitalurilor străine. Prin modificarea „Legii minelor”, la 6 decembrie 1925 (de pildă), guvernul a renunțat la principiul favorizării exclusive a capitalurilor românești și a acordat avantaje (prevăzute inițial numai societăților anonime române) „tuturor societăților cu capital și consiliu de administrație în majoritate românesc” ⁹. În majoritate românesc, însemna, potrivit noii reglementări, scăderea cotei de participare a capitalului românesc la activitatea societăților anonime de la 60% la 50,1%. Marșarierul legislației economice liberale a însemnat și pentru industria locală cedarea oficială a unei cote de 49,9% din întreaga producție de țitei, iar pentru muncitori o dublă exploatare.

Cu toate limitele sale burgheze, politica economică dusă de liberali, în anii 1922—1924 a contribuit totuși la dezvoltarea forțelor de producție, la creșterea potențialului și a producției industriale a României, dar și în această perioadă, ponderea în economia națională a continuat s-o dețină tot agricultura ¹⁰.

Citeva considerații cu privire la economia locală în anii 1922—1928. Creșterea numărului de muncitori.

Dezvoltarea capitalistă s-a resimțit în chip vremelnice și în viața social-economică a județului. Liberalii s-au străduit să atragă la politica lor un număr cât mai mare de aderenți și să-și consolideze baza economică. În organizațiile locale ale P.N.L. s-au grupat în special industriași, acționari, negustori și o parte a intelectualilor cu pretenții sau speranțe de parvenire. În general, orașele dimbovițene, dar mai ales Tîrgoviștea și Morenii au trecut printr-un pronunțat proces de urbanizare, spre deosebire de sate care au rămas la fel de înapoiate ca și înainte de primul război mondial. În reședința județului s-au ridicat o serie de edificii publice, iar altele au fost începute: „Tribunalul județean”, localurile liceelor „Carabela”, „Comercial”, „Industrial de băieți”; s-au modernizat stațiile de cale ferată de la Tîrgoviște, Titu, Fieni, Pucioasa, s-au pavat și pietruit citeva șosele și străzi, s-a extins iluminatul electric, s-au cons-

⁸ Vezi N. Petreanu, *Mișcarea muncitorească și legislația muncii în anii stabilizării relative a capitalismului (1922—1928)* în „Mișcarea muncitorească și legislația muncii în România, 1864—1944”, Ed. Științifică, București, 1972, p. 103.

⁹ Vezi „Monitorul Oficial” din 7 decembrie 1925.

¹⁰ Vezi N. N. Constantinescu, *Situația clasei muncitoare din România în perioada stabilizării relative a capitalismului*, „An. Ist.”, VIII, 1962, nr. 3, p. 104—105.

truit citeva poduri metalice și de lemn peste riurile Ialomița și Dimbovița, s-a lărgit rețeaua de prăvălii, magazine, sucursale comerciale și bancare etc. Pe versantul de sud al Muntelui Dobrești, în comuna Moroieni au început lucrările renumitului Sanatoriu T.B.C. (unul dintre cele mai mari din lume), fabricile de produse textile de la Brănești și cea de ciment de la Fieni au obținut succese marcante în producție.

Dinamic, între anii 1922—1928, principalele ramuri ale economiei dimbovițene cunosc mai întâi o rapidă refacere și apoi o sensibilă dezvoltare. În 1924, la cele 20 de întreprinderi cu cîte 40—500 de lucrători se mai adaugă alte 5 cu un număr total de 750 de salariați¹¹. Pînă în anul 1927 numărul acestora a ajuns la 26 cu 8 540 de salariați, mărindu-se în anii următori¹². În afară de înmulțirea și dezvoltarea schelelor petrolifere, care concentrău cel mai mare număr de angajați și dădeau o cantitate de 2.663.836 t țiței anual¹³ (cam 54% din întreaga producție națională a vremii), în acești ani a crescut și producția de cărbune din bazinul carbonifer Sotînga-Doicești-Aninoasa. În 1927 numărul minelor era de 19, iar al minerilor a crescut de la 2 600 în 1922, la circa 4 000 în 1928¹⁴. Din 1923 și pînă în 1924 numărul de muncitori de la schela petroliferă a societății „Lemoine” (Gura Ocnitei) s-a mărit de la 12 la 178. Al salariaților de la schela „Banca minelor” din aceeași localitate s-a ridicat, în același timp, de la 6 la 146, iar în schelele societății „Sirius” lucrau în 1928 mai mult de 1 000 angajați¹⁵, ca să luăm numai aceste exemple din industria extractivă locală. Între anii 1924—1928 s-au dezvoltat și celelalte ramuri ale industriei dimbovițene: Societatea forestieră „Moroieni” a ajuns la circa 2 000 de salariați „Teșătoria mecanică Stan Răzescu-Brănești” la 300 lucrători și lucrătoare*, Fabrica de ciment „Dimbovița” de la Fieni la 500, „Întreprinderile CERES” din Titu la circa 400 de salariați, rafinăriile de petrol „Ion Grigorescu” și „Carmen petrol” la cîte 90—120 fiecare¹⁶. Pe lîngă toți aceștia, mai exista în anul 1928 un număr de circa 500 arsenalisti¹⁷, peste 500 ceferiști și peste 4 000 muncitori și specialiști la șantierele societății IALOMIȚA (angajată de primăria Capitalei să construiască hidrocentralele de la Dobrești și Gilma din comuna Moroieni)¹⁸. După datele oficiale, în 1928, în județul Dimbovița mai activau circa 2 100 lucrători și meseriași în atelierele meșteșugărești par-

¹¹ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 7/1929, f. 11.

¹² „Statistica minieră a României pe anul 1935”, p. 28—29.

¹³ *Idem*, p. 162.

¹⁴ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 11/1928, f. 73.

¹⁵ *Ibidem*, dos. nr. 8/1924, f. 56—57.

* Printre aceștia se aflau și cîțiva specialiști germani și cehoslovaci (pentru scurt timp). Stan Răzescu a trăit pînă în 20 aprilie 1940, locuind într-o casuță din grădina vechii fabrici. Ținea să-și conducă singur afacerile și din această cauză Consiliul de administrație (format în cea mai mare parte din fiii, fiicele și ginerii săi) avea un rol minor. A făcut și citeva opere edilitare pentru comuna Brănești: Cinematograf (printre primele din țară), localul actualului cămin cultural, o biserică monumentală și citeva case pentru cele mai credincioase ajutoare în exploatarea forței de muncă. La moartea sa, Nicolae Iorga îl califica drept „unul dintre ctitorii industriei textile românești” (Vezi articolul intitulat *Stan Răzescu*, publicat de Nicolae Iorga în „Neamul Românesc” an. XXXV, nr. 104 din 12 mai 1940).

¹⁶ *Ibidem*, f. 117—118. Vezi și dos. nr. 9/1932, f. 13—15.

¹⁷ Colectiv, *Uzina de Utilaj Petrolier Tirgoviște. file de monografie 1872—1972*, Galați, 1972, p. 37, 115.

¹⁸ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 19/1929, f. 4—5.

ticulare și alte citeva sute de ucenici și vânzători în prăvălii și magazine ¹⁹. Acest număr însemnat de muncitori reprezenta o importantă forță de muncă, de pe urma căreia patronii din țară și din străinătate, cum și statul burghezo-moșieresc obțineau profituri uriașe, dar în același timp și o însemnată forță de luptă, care în mai multe împrejurări s-a ridicat cu hotărîre împotriva exploatării și a nedreptăților sociale.

Citeva considerații cu privire la nivelul de trai al maselor.

Deși în anii 1922—1928 s-a înregistrat, așa cum am arătat, o creștere considerabilă a producției, această îmbunătățire nu s-a reflectat în mod corespunzător și în nivelul de trai al muncitorilor. Îmbunătățirile de salarii, care s-au făcut, n-au fost în măsură să acopere decît în parte nevoile minime ale muncitorilor, deoarece, paralel cu creșterea veniturilor s-au înregistrat și urcări de prețuri la produsele de largă necesitate. În 1925, de exemplu, unui muncitor care obținea un salariu de 1 900 pînă la 2 000 lei, i-ar fi trebuit de fapt cam 6 500 lei pentru întreținerea unei familii tip ^{**}. În 1928, aceluiași muncitor i-ar fi trebuit cam 7 000 lei față de 3 500—4 000 la cît crescuseră cele mai mari salarii muncitorești ²⁰.

Sesizînd starea de spirit a muncitorilor, Inspectoratul Muncii din Tîrgoviște a atenționat de mai multe ori Ministerul Muncii și organele locale de stat că decalajele dintre veniturile și nevoile muncitorilor vor duce inevitabil la izbucnirea unor conflicte de muncă. În rapoartele anilor 1924 și 1926, descriind, printre altele și starea mizerabilă în care lucrau minerii, acest inspectorat preciza : „Galeriile sunt pline de igrasie, neaerisite ceea ce determină existența unui mare număr de bolnavi t.b.c.“. Se mai arată faptul trist că la cei peste 4 000 de mineri din județ exista un singur medic (și acesta greu de găsit sau de abordat), că ziua de lucru varia între 10—14 ore și că „rareori acești mineri depășesc vîrsta de 55 de ani“ ²¹. Reluînd și citeva dintre observațiile mai vechi, cu privire la legislația muncii, la 26 iulie 1927 Inspectoratul Muncii conchidea că „nerespectarea legii repausului duminical se face cu acordul tacit al conducătorilor politici din fruntea județului și orașelor“ ²². O asemenea afirmație, emanată din partea unei instituții oficiale a statului burghez, la numai doi ani după ce /sub influența maselor /Parlamentul țării fusese nevoit să voteze (la 18 iunie 1925) „Legea repausului duminical“ ²³, era o dovadă că întreprinderile și patronii sfidau legile țării, cu îngăduința organelor de ordine ale aceleiași țări. De altfel, în octombrie 1927, inspectoratul este nevoit să intervină formal și să ceară Poliției orașului Tîrgoviște să ia măsuri împotriva unor comisari și subcomisari care foloseau bătaia „pînă la sînge“, împotriva muncitorilor care agitau problema res-

¹⁹ Ibidem, dos. nr. 11/1927, f. 76.

^{**} Familie tip muncitorească însemna după realitățile vremii : soț salariat, soție nesalarîată, 2—3 copii minori și cite 2—3 bătrîni de întreținut.

²⁰ Ibidem, dos. nr. 11/1925, f. 75. Vezi și Mircea Alexandrescu, *Situația social-economică și lupta maselor din județul Dimbovița între anii 1922—1932*, în „Scripta Valachica“ (Tîrgoviște), 1973, p. 274.

²¹ Vezi Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate 1923—1933*, București, 1934, p. 332—335.

²² Arh. st. fil. Db., fond. Inspect. M., dos. nr. 10/1924, f. 12.

²³ Ibidem, dos. nr. 8/1926, f. 113—114.

pectării amintitei legi²⁴. În 1927 numărul plîngerilor adresate numai Inspectoratului Muncii din Tîrgoviște, prin care muncitorii din județ reclamau abuzurile, bătăile, degradările morale și știrbirea nejustificată a salariilor etc. este atît de mare, încît o parte din ele alcătuiesc două volume cu aproape 1 000 de file²⁵. Cu toate că realitatea, destul de tristă, era binecunoscută de opinia publică, printre altele și pentru faptul că numeroase publicații demascau și luau poziție critică împotriva tuturor brutalităților comise, organele statului burghezo-moșieresc nu acționau în spiritul legalității, în sensul de a ancheta și a veni în apărarea celor prejudiciați. Anchetele erau în general superficiale și lipsite de măsuri corespunzătoare. Referindu-se la această stare de lucruri „Socialismul” din 3 septembrie 1922 arăta printre altele că : „În toate cazurile de greve și conflicte de muncă statul se găsește în mod automat de partea patronului ajutîndu-l prin intervenții polițiste, or chiar prin rechiziționarea fabricilor și militarizarea muncitorilor”. „Dreptul” autorităților, de a interveni după plac în conflictele de muncă dintre muncitori și patroni (dar numai de partea patronilor), era îngăduit chiar de articolul 127 al Constituției din 1923, prin care era autorizată „la nevoie”, „decretarea stării de asediu” și, de asemenea, de Decretul-lege nr. 4 100 din 1924 pentru repri-marea așaziselor „infracțiuni contra liniștei publice”²⁶.

În afară de nerespectarea repausului duminical, de maltratările la care erau supuși, numeroși muncitori din județul Dîmbovița au fost de mai multe ori înșelați la salariul cuvenit pentru munca prestată. De exemplu, în 1923, la minele de cărbuni „Valea Pietrii” și „Carbon” din Sotînga, „peste 160 de lucrători au rămas neplătiți pe ultimele luni (septembrie și octombrie n.n.) și aproape muritori de foame”²⁷. Deși muncitorii s-au plîns împotriva acestei măsuri arbitrare a patronilor, autoritățile de stat n-au încercat să intervină în sprijinul lor. Justificarea că administrațiile întîmpinau greutăți în legătură cu desfacerea, chiar dacă ar fi fost pe deplin reală, nu însemna în ultimă instanță decît încă o dovadă a fragilității economiei capitaliste, a neputinței regimului de a face față propriilor sale probleme de ordin social-economic. Neprimirea salariilor cuvenite pentru munca prestată n-a fost un fenomen izolat, ci des întîlnit și la alte întreprinderi : Fabrica de spirt din Ulmi, Fabrica de cherestea a societății „Moroieni”, schelele petrolifere, „Arsenalul Armatei” din Tîrgoviște etc.

Cu toată evidenta dezvoltare economică înregistrată de România între anii 1924—1928, statul burghezo-moșieresc n-a putut face față însă maladiilor cronice ale orînduirii sale : ofensiva prețurilor împotriva veniturilor oamenilor muncii, instabilitatea monetară, crizele economice (chiar dacă în această perioadă au fost meteorice), șomajul și altele. Dovadă a acestei neputințe este și faptul că în plină dezvoltare capitalistă încep să apară semnele unei crize pe care chiar Ministerul Muncii o semnalează ca iminentă. Printr-o circulară datînd din luna iunie 1925, acesta face

²⁴ Legea a fost publicată în „Monitorul Oficial” nr. 111 din 20 iunie 1925 și în „Viața muncitorească” din 21 iunie 1925.

²⁵ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 12/1927, f. 15.

²⁶ *Ibidem*, dosarele 5—6 și 7 în întregime.

²⁷ Vezi „Monitorul Oficial” nr. 282 din martie 1923 și nr. 279 (partea I) din 19 decembrie 1924. Vezi și N. Petreanu, *Op. cit.*, p. 105—108.

cunoscut inspectoratelor muncii din țară că „unele ramuri ale industriei au intrat într-o situație grea și care ar putea să creeze o criză de șomaj”²⁸. Întrădevăr, pe plan local, încă din anii 1925—1926 se înregistrează o serie de fenomene de acest gen. În afară de unele concedieri temporare, la schelele societății „Creditul minier” — Ochiuri și „Sirius” — Gura Ocniței²⁹, mai exista pericolul ca în august 1926 alți 300 de lucrători de la exploatarea forestieră să rămână fără lucru deoarece Căile Ferate nu asigurau vagoanele necesare pentru transportul materialelor la beneficiari³⁰. Din aceeași cauză și în același timp, unele mine își reduc temporar producția de cărbune.

Cîteva aspecte ale mișcării muncitorești din județul Dîmbovița în anii 1922—1928.

Trebuie menționat de la început că în anii 1922—1928 în județul Dîmbovița nu s-au înregistrat lupte sociale de amploarea celor din anii precedenți sau ca cele din anii crizei economice, datorită în primul rînd măsurilor represive luate de autoritățile statale, după scoaterea P.C.R. în afara legii. În toată această perioadă însă, evenimentele politice majore din țară au avut un puternic ecou și au primit la timp replica sau aprobarea mișcării și opiniei publice a maselor populare locale, printr-o serie de acțiuni revoluționare demne de consemnat. Prin toate formele de manifestare, mișcarea revoluționară din Dîmbovița s-a opus politicii liberalilor, care era bazată pe abuzuri, teroare jandarmerească și cenzură. În perioada mai 1921 — iunie 1922, muncitorii dîmbovițeni s-au alăturat cu toată energia acțiunilor de protest împotriva faimosului proces din Dealul Spirii, prin care regimul burghezo-moșieresc se străduia să-i condamne, în special, pe congresiștii din mai, care votaseră afilierea necondiționată la Internaționala a III-a comunistă. În aceeași măsură ei luptau pentru obținerea dreptului de organizare și reprezentare cum și pentru cucerirea unor libertăți democrat cetățenești strict legitime și de altfel promise de guvernele din timpul primului război mondial: libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, o nouă constituție, reforme social-economice (în special cea agrară etc.). Cu ocazia mai multor întruniri de la Tîrgoviște muncitorii cereau ca primă măsură „eliberarea urgentă a celor închiși — motivînd că reținerea și judecarea lor înseamnă un act de mare ilegalitate”³¹. Astfel de întruniri aveau loc și în schelele petrolifere de la Ochiuri, Gura Ocniței, cum și în alte centre muncitorești. La Măreni, cei peste 200 de petroliști, întruniți la data de 21 aprilie 1922 au hotărît să facă o intensă propagandă și mobilizare cu scopul ca la data de 1 Mai să se adune toți petroliștii la Ploiești în scopul de a protesta împotriva arestării și judecării congresiștilor³².

Ca urmare a acțiunilor energice organizate de clasa noastră muncitoare, la 10 iunie 1922, printr-un decret regal un număr de 213 deți-

²⁸ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 6 bis/1923, f. 36 și 220.

²⁹ Vezi Circulara în original la Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 11/1927, f. 76—77.

³⁰ Arh. st. fil. Db., *fond. Inspect. M.*, dos. nr. 10/1926, f. 21.

³¹ *Ibidem*, dos. nr. 13/1927, f. 64 verso.

³² *Ibidem*, *fond. Prefect. jud. Db.*, dos. nr. 8/1922, f. 18.

nuți politici au fost amnistiați și eliberați³³, ceea ce, fără îndoială, a constituit un succes al luptei revoluționare la care și-au adus o reală contribuție și muncitorii din județul Dîmbovița.

În condițiile nou create, după eliberarea principalilor fruntași ai P.C.R., în zilele de 3—4 octombrie 1922 are loc la Ploiești Conferința Partidului Socialist Comunist din România (transformată în timpul lucrărilor în Congresul al II-lea al P.C.R.), care adoptă Statutul partidului și alege primul Comitet Central, avîndu-l în frunte pe Gheorghe Cristescu ca secretar general³⁴.

Alegerea lui Gheorghe Cristescu în această importantă funcție a fost primită cu satisfacție de muncitorii dîmbovițeni. El era binecunoscut în zonă datorită bogatei activități politice desfășurate în anii precedenți. (La alegerile pentru Camera și Senat din vara anului 1920, trecînd peste piedicile puse de autorități, locuitorii din comunele: Vișinești, Glodeni, Răzvad, Gura Ocnitei și Tirgoviște au reușit să înscrie pe listele de candidați numele socialiștilor Gheorghe Cristescu, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Dumitru Aricescu, Ion Sion și Alexandru Popescu³⁵. Numărul mare de voturi obținute de acești candidați l-a determinat pe Petre Constantinescu-Iași să declare, imediat după aflarea rezultatelor, că „alegătorii dîmbovițeni sînt conștienți de menirea lor”³⁶.

După Congresul al II-lea al P.C.R. în schelele petrolifere s-a înregistrat o nouă acțiune de reorganizare a secțiunilor partidului și a sindicatelor. Activiști marcantși și cu veche experiență au inițiat în diferite localități expuneri și dezbateri pe tema noilor probleme și orientări politice. Gheorghe Cristescu a vorbit, în ziua de 21 decembrie 1922, despre „sarcinile noi ale partidului în etapa actuală, cerînd ca muncitorii să-și strîngă rîndurile împotriva capitalurilor”, iar la Moreni, Schela Mare și Ochiuri s-au prezentat și alți lideri de la centru care au pus în discuție „chestii curente și de trai ale muncitorilor”³⁷.

Alarmate de afirmarea tot mai mare a muncitorimii în viața social-politică a țării, de perspectiva polarizării în jurul P.C.R. a tuturor forțelor democratice și patriotice ale societății noastre, în speranța că va decapita mișcarea muncitorească, burghezia și moșierimea au scos în 1924 în afara legii partidul comunist, pretextînd că activitatea sa și a celorlalte organizații muncitorești ar contraveni siguranței statului³⁸. Deși după această dată P.C.R. a fost lipsit de posibilitatea de a activa în chip liber și legal, el a reușit totuși să se adapteze la noile condiții și să inițieze importante acțiuni revoluționare în întreaga țară. Desfășurîndu-și activitatea în condiții deosebit de grele, începînd din 1924 și pînă în august 1944, P.C.R. a fost nevoit să-și țină congresele și plenarele în străinătate. Congresul

³³ „Legea Nouă” an IV nr. 201 din 23 aprilie 1922.

³⁴ „Monitorul Oficial” din 10 iunie 1922.

³⁵ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922”. E.P.L.P., București, 1953, p. 394. Vezi și „Socialismul”, nr. 192, 195, 196 din 8, 19 și 22 octombrie 1922.

³⁶ Arh. st. fil. Db., *fond. Tribunalul Db.*, dos. nr. 222/1920 (secția I), f. 1, 7, 8 și 178—185, Apud Eugen Fruchter, Gabriel Mihăescu, *Noi documente privind activitatea socialiștilor dîmbovițeni în preajma creării P.C.R.*, în „Acta Valachica”, Tirgoviște, 1972, pp. 17—40.

³⁷ „Socialismul” din 23 iulie 1920 (Articolul *La țară*).

³⁸ Arh. st. fil. Db., *fond. Siguranță*, dos. nr. 1/1922, f. 114.

al III-lea s-a ținut în luna august 1924 la Viena, Congresul al IV-lea în iunie 1928 la Harcov, Congresul al V-lea în decembrie 1931 la Moscova³⁹. Deși în lucrările și hotărârile congreselor și plenarelor din această perioadă s-au resimțit negativ unele practici și măsuri impuse de Comintern, P.C.R. a găsit căile și puterea pentru a face față atît luptelor fracționiste din interior cît și atacurilor din afară și a ieșit totdeauna victorios.

Învingînd numeroase greutăți, P.C.R. a reușit ca în anii guvernării liberale să editeze o serie de publicații, să creeze organizații politice de masă legale sau semilegale și să se situeze în fruntea forțelor progresiste ale societății românești. Din 1925 și pînă în 1930 au apărut la București: „Viața muncitoare“, gazetă a Uniunii Sindicatelor Unitare din România, apoi seria a II-a a revistei „Lupta de clasă“ (1926—1939) și altele. Din inițiativa și sub îndrumarea P.C.R. s-au creat organizațiile politice de masă: „Liga drepturilor omului“ (1923—1928), „Liga contra teroarei“ (1925) și „Blocul Muncitoresc Țărănesc“ (1926—1931) cu săptămînalul său „Înainte“ (1926—1930)⁴⁰. Prin întreaga activitate a acestor organizații și publicații, prin curajoasa muncă politică și organizatorică desfășurată de activiștii săi încercați, în condiții de cruntă teroare, P.C.R. a reușit să se mențină în fruntea clasei muncitoare și să conducă cu eroism lupta poporului nostru împotriva regimului burghezo-moșieresc. Activitatea unora dintre aceste organizații s-a resimțit și în județul Dîmbovița.

Împotriva guvernării liberale s-a ridicat după octombrie 1926 și Partidul Național Țărănesc născut din fuziunea Partidului Național din Transilvania cu Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache. Noua formație politică, reprezentînd interesele unei alte părți a burgheziei românești (burgheziei mijlocii) și avînd la baza politicii economice deviza **PORTILOR DESCHISE** pentru capitalurile străine, a devenit cel mai puternic oponent legal al liberalilor. În lupta pentru acapararea puterii, P.N.T. a folosit și el același cortegiu de promisiuni și amenințări, inclusiv șantajul cu aducerea în fruntea țării a lui Carol II, ceea ce alarma pe I.I.C. Brătianu și echipa sa⁴¹.

Evenimentul, care s-a dovedit, nu peste multă vreme, o dată tristă a istoriei noastre naționale, a fost înființarea în martie 1923 a organizației teroriste de tip fascist „Liga Apărării Național Creștine“ (din 1930 „Garda de fier“, din 1935 „Totul pentru țară“), care a devenit după 1935 „Coloana a V-a“ a Germaniei hitleriste în România⁴².

Înscriindu-se în fluxul general al acestor frămîntări sociale, mișcarea muncitorească locală s-a desfășurat în cadrul și pe fondul importanțelor

³⁹ Vezi mai pe larg Florian Tănăsescu, *P.C.R. — promotor al luptei pentru realizarea unității muncitorești de acțiune, factor esențial în afirmarea proletariatului în viața social-politică a României în anii 1921—1933*, în „Partidul Comunist Român în viața social-politică a României 1921—1944“, Ed. militară, București, 1971, p. 63.

⁴⁰ Vezi mai pe larg „Documente din istoria Partidului Comunist din România 1923—1928“, E.P.L.P., București, 1953, p. 234—235. Vezi și „Documente din istoria Partidului Comunist din România 1929—1933“, E.S.P.L.P., București, 1954, vol. III, p. 432, 545. Vezi și N. Petreanu, *P.C.R. în viața politică a României în anii 1921—1933. Momente și semnificații*. „An. Ist.“, XVIII, 1972, nr. 4.

⁴¹ „Korunk“ — ediția în limba maghiară.

⁴² Vezi mai pe larg A. Petric, *Criza dinastică (1927—1930)*, „An. Ist.“, XIV, 1968, nr. 2—3, p. 186—201. Vezi și „Cuvîntul“ din 9 noiembrie 1927, „Dreptatea“ din 13 mai 1928.

evenimente politice, care s-au petrecut în România anilor 1922—1928, ca parte componentă a acesteia. Până la scoaterea P.C.R. în afara legii, în județul Dimbovița au desfășurat activitate legală o serie de fruntași ai partidului comunist printre care : „Marcel Pauker, David Trinkelnstein, zis Fabian, Elec Köblos, Nicolae Popescu zis Doreanu, Eugen Pop, Carol Albert veniți de la București“⁴², în afara celor care erau mai bine cunoscuți în această zonă : Gheorghe Cristescu, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Constantin Mănescu și alții. Prima dintre acțiunile muncitorești îndreptată împotriva regimului burghezo-moșieresc în această perioadă, pe plan local, a fost greva din 4 martie 1922 de la minele de cărbuni „Carbon“ din Șotînga, cu care ocazie „au încetat lucrul 160 bărbați, 8 femei, 4 copii pentru a protesta împotriva concedierii unor lucrători“⁴³, tovarăși de-ai lor de muncă și suferință, reprezentînd un act de solidaritate cu ei. Tot în bazinul carbonifer, „în ziua de 20 noiembrie 1923 toți lucrătorii de la mina de lignit „Valea Pietrii“ au încetat lucrul pentru neachitarea salariilor“⁴⁴. În loc să intervină pentru sprijinirea cererilor legitime ale minerilor, autoritățile județene au cerut (în luna aprilie 1924) Ministerului Muncii să treacă de urgență la verificarea Uniunii Generale a Sindicatelor, „întrucît — se spune într-o adresă — în diferite ocazii aceasta agită și alarmează pe muncitori“⁴⁵. Constatînd că în unele schele și întreprinderi locale agitația se intensifică, la 30 aprilie 1924, Prefectura a luat o serie de măsuri represive. A dat indicația (deși sărbătorirea zilei de 1 Mai era îngăduită pentru muncitorii din syndicatele patronate de stat) „să nu se admită în nici un caz manifestații de stradă“. S-a ordonat, de asemenea, urmărirea comuniștilor *Moritz Grumberg, Ion Rădulescu, Ion Bărbulescu* și a altora „care intenționează ca la 1 Mai să scoată muncitorii pe străzi“⁴⁶. Pe baza acestei dispoziții, în zilele de 1 și 2 mai 1924, au fost efectuate percheziții la mai multe cluburi și cămine muncitorești din Tîrgoviște, Găești și Pucioasa, cum și la locuințele mai multor muncitori din localitățile Gura Ocnitei, Ocnița și Șotînga și Răzvad cunoscuți pentru vederile lor comuniste. La terminarea cercetărilor, autoritățile au hotărît să se instituie o pază neîntreruptă atît în schelele petrolifere, cît și în comuna Șotînga pentru a se preveni orice încercare de „revoluție“⁴⁷.

După scoaterea P.C.R. în afara legii, în iulie 1924, activitatea cluburilor muncitorești a fost interzisă, dîndu-se indicația ca materialele de propagandă găsite să se confişte și să se distrugă, dar măsura n-a dus la desființarea totală a propagandei comuniștilor și socialiștilor, așa cum scontau autoritățile. Periodic, în diferite localități apăreau manifeste și alte materiale care se difuzau fie de către „agitatori necunoscuți“, fie

⁴² A. Petric, *Cu privire la periodizarea fascismului în România*, în „Împotriva fascismului“, Ed. politică, București, 1971, p. 44—53. Vezi și Gh. I. Ioniță, *P.C.R. în fruntea mișcării revoluționare democratice antifasciste 1934—1940*, „An. Ist.“, 20, 1971, nr. 2.

⁴³ Arh. st. fil. Db., fond. Prefect. jud. Db., dos. nr. 58/1924, f. 109, apud Eugen Fruchter, în *Momente din istoria mișcării revoluționare și democratice a tineretului dimbovițean*, Tîrgoviște, 1972, p. 37.

⁴⁴ Ibidem, fond. Inspect. M., dos. nr. 6 bis/1923, f. 15.

⁴⁵ Ibidem, f. 36 și 38.

⁴⁶ Ibidem, dos. nr. 3/1923—1924, f. 10.

⁴⁷ Ibidem, fond. Prefect. jud. Db., dos. nr. 58/1924, f. 110—112, apud Eugen Fruchter, op. cit.

de către debitanții din județ. La 8 ianuarie 1926 (de pildă), Poliția din Tîrgoviște, fiind sesizată de conținutul „agitatoric și incendiar“ al unor articole din presa democratică, ordonă confiscarea unui număr de 183 de exemplare din ziarul „Lupta“ și punerea sub urmărire a celor bănuți de procurarea și desfacerea lor. În aceeași vreme, șeful jandarmilor din Pucioasa raporta Legiunii județene că „muncitorii care lucrează la sonde aduc manifeste comuniste și sînt cu idei subversive“⁴⁸.

Cu toate eforturile pe care autoritățile locale le făceau, invocînd prevederile „Legii Mîrzescu“, pentru a împiedica și a interzice demonstrațiile de 1 Mai, muncitorii din Dimbovița au reușit totuși ca în anii 1924—1928 să sărbătorească aproape cu regularitate această zi, atît prin mitinguri și conferințe publice, cît și prin distracții cîmpenești. În anul 1927, demonstrațiile de 1 Mai au căpătat o apreciazabilă amploare în orașele Tîrgoviște și Moreni, unde, așa cum consemnează cîteva izvoare locale, mai multe sute de muncitori împreună cu familiile lor au ascultat conferințe și au strigat lozinci patriotice și internaționaliste⁴⁹. Întrunirile cîmpenești din această perioadă aveau loc, după cum mărturisesc veteranii acțiunilor, în pădurile de la Priseaca, Gheboieni, Gura Ocnitei și la marginea orașului Pucioasa (pe Dealul Pătrana). Merită admirație faptul că muncitorii dimbovițeni se întîlnesc și în prezent cu ocazia unor serbări cîmpenești, tot în aceste locuri pitorești ale județului⁵⁰.

Cu toate că, potrivit „Legii Mîrzescu“ asocierea în scopul luptei împotriva regimului burghezo-moșieresc constituia un „delict contra liniștei publice“ și se pedepsea cu amendă și închisoare, muncitorii dimbovițeni au găsit totuși căile de a-și exprima atașamentul față de Partidul Comunist Român și puterea de a înfăptui politica acestuia. Cu ocazia alegerilor comunale din 1925 se constată că sindicatele petroliste de la Moreni și Gura Ocnitei au aderat, din proprie inițiativă, la comitetele de front unic alcătuite la Ploiești, Cîmpina și Moreni, iar cu ocazia alegerilor comunale din 1926, 1927 și 1928, la Tîrgoviște, Găești, Moreni și Pucioasa ele au susținut din plan propaganda electorală desfășurată de simpatizanții „Blocului Muncitoresc Țărănesc“ îndeminîndu-i pe membrii lor să voteze candidații acestuia. În timpul campaniei electorale din iunie-iulie 1927, autoritățile locale din Tîrgoviște și din alte localități se plîng că în rîndurile lucrătorilor de la schele petrolifere au loc frămîntări, reprezentînd o mai veche stare de nemulțumire față de politica guvernului, mai ales după modificările aduse legii minelor. Ziarul „Avîntul“ din 24 iunie arată că „de fapt conducătorii socialiști și comuniști, deși nu este voie, se adună cu scopul ca Blocul să primească mai multe voturi“. Într-adevăr, astfel de întruniri aveau loc la Moreni, Gura Ocnitei, Răzvad și în alte centre și se bucurau de sprijinul muncitorilor și funcționarilor din localitate. Întrunirile erau strict supravegheate de agenții siguranței și de cele mai multe ori împiedicate de autoritățile județene prin intimidarea și arestarea organizatorilor. Toate aceste acțiuni voluntare și îndrăznețe dovedesc o însemnată mutație a nivelului de înțelegere al mun-

⁴⁸ Ibidem, f. 124—125.

⁴⁹ Ibidem, dos. nr. 18/1924, f. 111.

⁵⁰ Datele sînt culese de la ilegaliștii Ion Dan Stănescu din Tîrgoviște, Valeriu Bucur din Moroieni, Alexandru Irimescu din Moreni, Maria Dumitrache din Tîrgoviște.

citorilor față de problemele majore (și cu implicații mai largi), care frământau societatea românească din acea vreme, o participare mai conștientă la viața politică, fără de care nici problemele social-economice nu se puteau rezolva în favoarea dreptelor lor revendicări.

Desigur, că o problemă la fel de importantă pentru clasa noastră muncitoare rămânea, în continuare, situația sa materială, pentru îmbunătățirea căreia se cerea o mai echitabilă salarizare și o mai energică apărare a legislației muncii de către organele de stat, împotriva abuzurilor practicate de patronat. Deși muncitorii considerau greva ca un mijloc extrem de rezolvare a diferendelor cu administrațiile, totuși între anii 1922—1928 în județul Dimbovița se înregistrează numeroase întreruperi ale lucrului. Potrivit unor calcule recente, la baza cărora stau o serie de documente ale vremii, rezultă că în perioada analizată, pe plan local, au avut loc 15 conflicte colective de muncă^{***}, la exploatările forestiere (la care au participat peste 1 000 de salariați), 11 conflicte la schelele petrolifere, 9 la exploatările carbonifere, 3 la căile ferate, în afară de cele neconsemnate produse la „Arsenalul Armatei“ din Tirgoviște și la alte întreprinderi din județ⁵¹. Toate aceste frământări demonstrează cu prisosință faptul că, deși P.C.R. ca și alte organizații muncitorești era „scoase în afara legii, chiar dacă împotriva clasei muncitoare s-au dezlănțuit în acești ani intense represalii, mișcarea revoluționară n-a putut fi înfrântă. Ea și-a continuat drumul său, înregistrând pe lângă vremelnice înfringeri și succese demne de apreciat. Referindu-se la anii cînd comuniștii au fost ținuți în afara legii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., arată că : „În toată această perioadă partidul a fost organizatorul și conducătorul tuturor luptelor revoluționare ale oamenilor muncii“, ceea ce îi ridică și mai mult prestigiul în fața întregii noastre societăți.

*** Potrivit unei reglementări din anul 1925, prin „conflict colectiv de muncă“ trebuia înțeleasă acțiunea la care participau cel puțin 25 de muncitori sau salariați.

⁵¹ Calculul aparține profesorului Mircea Alexandrescu, *Op. cit.*, p. 275—276.